

Uppgift 1. Tabelluppgift

2 poäng/rätt svar, max 10 poäng

Utgå från uppgifterna i tabellen nedan och bedöm om följande påståenden om Finland och Tjeckien är korrekta, felaktiga eller om du inte kan ge ett svar utifrån tabellen.

	2019		2024	
	Finland	Tjeckien	Finland	Tjeckien
3-månaders marknadsränta, årsgenomsnitt, %	-0,4	2,1	3,6	5,0
Den offentliga ekonomins överskott i förhållande till bruttonationalprodukten, %	-0,9	0,3	-4,4	-2,0
Den offentliga ekonomins skulder i förhållande till bruttonationalprodukten, %	65,2	29,6	82,5	43,0
Andel arbetslösa bland 20-64-åringar, %	5,0	1,6	6,5	2,1
Andel sysselsatta bland 20-64-åringar, %	77,2	80,3	77,0	82,3
Bytesbalansen i förhållande till bruttonationalprodukten, %	-0,1	0,3	0,0	1,7
Bruttonationalprodukt per invånare enligt priserna år 2020, euro	43 910	22 050	43 280	21 910
Inflation, %	1,1	2,6	1,0	2,7

Källor: IMF, ECB, Eurostat, Tjeckiska centralbanken.

A) I båda länderna var penningpolitiken stramare 2024 än 2019.

- a. **Rätt** (I båda länderna var marknadsräntan på 3 månader, som följer centralbankens styrränta, betydligt högre år 2024 än år 2019. Detta gäller även med hänsyn till inflationen (realränta, det vill säga nominell ränta minus inflation)
- b. Fel
- c. Kan inte säga

B) Den tjeckiska offentliga ekonomin har under båda åren varit i bättre skick än Finlands.

- a. **Rätt** (Skuldsättningsgraden och underskottet i den tjeckiska offentliga ekonomin har under båda åren varit lägre än i Finland. Under 2019 hade den tjeckiska statsekonomien till och med ett litet överskott.)
- b. Fel
- c. Kan inte säga

C) År 2024 var andelen arbetskraft bland 20–64-åringar högre i Finland än i Tjeckien.

- a. Rätt
- b. **Fel** (Arbetskraften består av arbetstagare och arbetslösa, det vill säga arbetskraftens andel av åldersgruppen är summan av arbetslösa och sysselsatta. År 2024 var detta lägre i Finland än i Tjeckien.)
- c. Kan inte säga

- D) År 2024 hade Tjeckien mindre intäkter än utgifter från sina internationella affärer.
- a. Rätt
 - b. Fel (Den tjeckiska bytesbalansen visade ett överskott år 2024.)
 - c. Kan inte säga
- E) Den nominella förmögenheten per invånare minskade i båda länderna från 2019 till 2024.
- a. Rätt
 - b. Fel
 - c. Kan inte säga (Bruttonationalprodukten mäter inkomsten, inte förmögenheten, så påståendet kan inte baserat på tabellen konstateras vara rätt eller fel.)

Uppgift 2. Ordförklaringar

2 poäng/rätt svar, max 10 poäng

Förklara kort följande termer.

A) Positivt kreditregister

I det positiva kreditregistret samlas uppgifter om privatpersoners (konsumenters) krediter.

B) Digital euro

Den digitala euron är digitala centralbankspengar som är under planering i Europeiska centralbanken och som kan användas som betalningsmedel på samma sätt som en kontant euro.

C) Folkpension

FPA betalar folkpension till de pensionärer som inte får någon arbetspension alls eller vars arbetspension är låg.

D) Värdeandelskonto

På värdeandelskontot förvaras värdepapper i elektronisk form, såsom aktier eller obligationer.

E) Penningkurir

En penningkurir är en person som tar emot medel som förvärvats på ett kriminellt sätt på sitt eget bankkonto och överför dem vidare i enlighet med de anvisningar som de kriminella gett.

Uppgift 3. Begreppsförklaringar

3 poäng/punkt, max 15 poäng

Svara på frågorna nedan. I avsnitt E kan du använda dig av den bifogade artikeln.

A) Vad är ett husbolag (bostadsaktiebolag)?

Ett husbolag är ett bolag som sköter ärenden som gäller bostadslägenheter (oftast lägenheter i rad- eller höghus). Närmare bestämt är det fråga om ett bolag som äger och förvaltar en eller flera byggnader, vars huvudsakliga användningsändamål är boende. Delägarna i bolaget får besittningsrätt till en viss lägenhet. I praktiken köper alltså en bostadsköpare aktier i ett bostadsaktiebolag som berättigar till besittning av en viss lägenhet.

B) Hur fattas beslut i ett husbolag?

Beslutsfattandet i ett husbolag grundar sig på bostadsaktiebolagslagen och bolagsordningen.

Det högsta beslutande organet är bolagsstämman, där aktieägarna (delägarna) utövar beslutanderätten. På bolagsstämman väljs även husbolagets styrelse. På bolagsstämman beslutas till exempel om budgeten, större renoveringar som husbolaget ansvarar för och vederlag som tas ut av delägarna.

Styrelsen ansvarar för bolagets praktiska förvaltning och beredningen av bolagsstämmans beslut. Den fattar beslut om mindre ärenden som inte hör till bolagsstämman.

Disponenten sköter ofta om verkställandet av styrelsens beslut och husbolagets dagliga förvaltning.

C) Vad är skillnaden mellan skötselvederlag och finansieringsvederlag?

Skötselvederlaget är vanligtvis en månadsvis betalning till husbolaget som täcker husbolagets löpande kostnader, såsom uppvärmning, städning, avfallshantering, försäkringar och fastighetsunderhåll.

Finansieringsvederlaget avser bolagets lån. Med det betalas räntor och amorteringar på lån som husbolaget tagit (t.ex. lån som tagits för byggande, fasadrenovering eller rörrenovering).

D) Vad är skillnaden mellan försäljningspris och skuldfritt pris?

Försäljningspriset är det belopp som köparen betalar till säljaren för bostaden.

I det skuldfria priset ingår förutom försäljningspriset även den andel av bolagslånet som eventuellt hänförs till lägenhetens aktier. Om bolaget till exempel har ett stort renoveringslån ansvarar köparen för en del av det.

Exempel: (exempel krävs inte för att få fulla poäng)

Försäljningspris 150 000 €

Husbolagslånets andel 30 000 €

Skuldfritt pris 180 000 €

- E) När är det en fördel för bostadsplaceraren att husbolaget i sin bokföring redovisar de finansieringsvederlag som delägarna betalat? (Använd den bifogade artikeln)

Om bostadsplaceringen är långsiktig och placeraren vill få en skattefördel redan innan bostaden säljs är redovisning ett bättre alternativ, eftersom placeraren då kan dra av de finansieringsvederlag som betalas årligen från de hyresintäkter som erhållits. Då minskar beloppet av de skatter som ska betalas genast. Om placeringen däremot är kortsiktig har det inte så stor betydelse för placeraren om han eller hon får skatteförmånen genast eller först i det skede då han eller hon säljer bostaden.

Uppgift 4. Lång essä

max 30 poäng

På senare tid har det pratats mycket om att minska företagsstöden för att balansera den offentliga ekonomin. Skriv en sammanhängande essä där du funderar på följande frågor:

På vilka olika sätt stöds företag?

Varför används företagsstöd?

Vilka är för- och nackdelarna med företagsstöd ur företagens och samhällets synvinkel?

För fulla poäng krävs inte alla saker som har listats i underpunkterna, om helheten i övrigt är omfattande och bra. Listorna är inte uttömmande.

På vilka olika sätt stöds företag?

Bidrag

- Direkt ekonomiskt stöd som inte behöver betalas tillbaka.
- Exempel: startpeng, NTM-centralernas utvecklingsbidrag, Business Finlands forsknings- och utvecklingsbidrag, jordbruksstöd.

Finansieringsstöd

- Företag beviljas lån, borgen, garantier eller kapitalinvesteringar från offentliga medel till förmånligare villkor än vad som kan fås på marknaden.
- Exempel: Business Finlands produktutvecklingslån, vissa statliga kapitalinvesteringar.

Skattestöd

- Företag beviljas skattelättnader, såsom skattebefrielser, skatteavdrag eller lägre skattesatser.
- Exempel: skatteavdrag för forsknings- och utvecklingsutgifter, höjd avskrivningar av investeringar, lägre utdelningsskatt för onoterade bolag, sänkta skattesatser.
- Skattestöd är ofta mindre transparenta och svårare att uppskatta än direkta stöd.

Reglering och andra stödförfaranden

- Företagen stöds också genom reglering, till exempel genom att bevilja monopolställningar, genom planläggningsbeslut eller genom utbildningspolitik.
- Exempel: Alkos och Veikkaus monopol, apoteksmonopol, reglering av elnät, offentligt finansierad högskoleutbildning och forskning.

Varför används företagsstöd?

Korrigerande av marknadsbrister

- Ofullständighet på finansmarknaden: Företag, särskilt små och nya, får inte alltid tillräckligt med finansiering från den privata marknaden för till exempel FoU-verksamhet, eftersom riskerna är stora och säkerheter saknas.
- Extern effekt: Vissa funktioner, såsom forskning och utveckling, ger större nytta för samhället än för ett enskilt företag (t.ex. spridning av kunskap, innovationer). Företagen investerar då mindre än vad som är optimalt för samhället, så statligt stöd kan kompensera för detta underskott.
- Negativa externa effekter är bland annat miljöutsläpp från produktion och förbrukning av energi. Det kan vara motiverat att stödja den gröna omställningen för att minska negativa externa effekter.

Krissituationer och ekonomisk stabilitet

- Företagsstöd används i ekonomiska kriser (t.ex. coronapandemi, energikris) för att bevara företag och arbetsplatser samt för att trygga ekonomins produktionskapacitet.

Försörjningsberedskap och strategiska branscher

- Stöd till vissa branscher (t.ex. jordbruk, rederier, flygtrafik) motiveras ofta med försörjningsberedskap, det vill säga att samhället i krissituationer kan trygga livsviktiga funktioner. I takt med att de geopolitiska riskerna ökar kan detta framhåvas.

Tryggande av konkurrenskraften om andra länder stöder sina egna företag

- Företagsstöd motiveras också med att andra länder stöder sina egna företag, vilket innebär att finländska företag behöver stöd för att förbli konkurrenskraftiga (t.ex. varvsindustrin).

Politiska och regionala mål

- Företagsstöd används också för att främja regional utveckling, sysselsättning och ett mångsidigare näringsliv. Dessa är ofta politiskt motiverade beslut.

Ekonomer förhåller sig i allmänhet mer positivt till företagsstöd om stöden korrigerar marknadsbrister, skapar positiva externa effekter/förhindrar negativa externa effekter eller påskyndar en ekonomisk förnyelse. Däremot förhåller man sig mer kritiskt till politiska eller regionala mål. Det finns inte en stark ekonomisk grund för alla stöd, och vissa stöd kan till och med fördröja den ekonomiska förnyelsen.

Vilka är för- och nackdelarna med företagsstöd ur företagens och samhällets synvinkel?

Fördelar - Företag

- Möjlighet att förverkliga projekt som annars inte skulle förverkligas: Till exempel FoU-projekt med hög risk och externa fördelar.
- Undanröjande av flaskhalsar på finansmarknaden: Speciellt för små och nya företag.
- Hantering av krissituationer: Företagsstöd kan hjälpa företag att klara sig genom ekonomiska kriser och behålla arbetstillfällen.
- Att säkerställa en rättvis konkurrenssituation om andra länder stödjer sina egna företag.

Fördelar - Samhället

- Främjande av innovationer och ekonomisk tillväxt: Med hjälp av FoU-stöd kan man öka det samhälleliga välbefinnandet om stöden riktas rätt.
- Med hjälp av stöden kan man främja den gröna omställningen
- Tryggande av försörjningsberedskapen och strategiska områden: T.ex. jordbruk, rederier.
- Regional utveckling och sysselsättning: Stöden kan stödja områden i en svagare ställning och invånarna där.

Nackdelar – Företag

- Snedvridning av konkurrensen: Stöd kan ge stödmottagarna en orättvis fördel i förhållande till andra företag.
- Byråkrati och administrativ börda: Ansökan om stöd och rapportering tar resurser.

Nackdelar – Samhället

- Alternativkostnad: Medel som används för företagsstöd minskar medlen för andra offentliga utgifter (t.ex. utbildning, social trygghet).
- Låg effekt: En del stöd går till projekt som skulle ha genomförts även utan stödet, varvid den samhälleliga nyttan förblir liten eller negativ.
- Försämrade marknadsdynamik: Stöden kan upprätthålla gamla, ineffektiva företag och därmed fördröja den ekonomiska förnyelsen när det blir svårare för nya företag att komma in på marknaden.
- Permanenta stödastrukturer: Stöd avsedda som tillfälliga blir lätt permanenta. (Den politiska tröskeln för att upphöra med stödet är hög.)